

MAKÜ | #evdekal

www.mesutkoc.com

Medeni Hukuk

■ Hak Kavramı ve Haklar 2

Kaynaklar: Medeni Hukuk –I Başlangıç Hükümleri, Süleyman Yılmaz, 2020, Seçkin Hukukun Temel Kavramları, Kemal Gözler, 2018, Ekin Basın Yayın.

Hak Kavramı ve Haklar

KONULARINA GÖRE HAKLAR

Konularına göre haklar genel olarak mal varlığı hakları ve değeri para ile ölçülemeyen haklar (ticari haklar ve fikri haklar) olmak üzere iki başlıkta incelenebilir. Bazı kaynaklarda **mal varlığı hakları** ve **şahıs varlığı hakları** (kişilik hakları, aile hakları gibi) ayrımı da yapılır.)

Malvarlığı Hakları

Malvarlığı hakları değeri para ile ölçülebilen malvarlıklarını konu edinen haklardır. Malvarlığı hakları; alacak hakları ve ayni haklar olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Alacak Hakları: Alacak hakları bir alacaktan kaynaklanan sadece hukuki ilişkinin taraflarına karşı ileri sürülebilen haklardır. Alacak hakları nisbi haklardır. Sadece tarafları bağlar. Alacak hakları devredilebilir niteliktedir. Alacak haklarında serbestlik asıldır. Taraflar hukuk kuralları içinde istedikleri gibi alacak hakları üretebilir. Alacak hakları zaman aşımına tabidir. Borcun kaynağına göre zaman aşımı süresi değişebilir.

Alacak haklarının konusunu hukuka, emredici hukuk kurallarına ve ahlaka uygun olmak üzere her şey oluşturabilir. Sadece eşyalar üzerinde olmayabilir. Bir alacak hakkının oluşması sözleşme ile olabildiği gibi, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanabilir. (Haklı bir sebeple nişanı bozan A nişanlısı olan B'den sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak nişan hediyelerini geri isteyebilir.)

Hak Kavramı ve Haklar

KONULARINA GÖRE HAKLAR

b. Aynı Haklar: Eşya üzerinde kurulan ve eşya üzerinde sahibine doğrudan doğruya hakimiyet sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen haklardır.

Aynı haklar sadece eşya üzerinde kurulabilir. Alacak haklarında böyle bir mecburiyet bulunmaz. Alacak hakkının konusu her şey olabilir. (İş görme edimi gibi) Aynı haklar, mal varlığı hukukunun bir diğer mutlak hakkı olan fikri haklardan da ayrılır. Eşyadan kasıt maddi varlığının olmasıdır. Bunun Türk Medeni Kanununda istisnaları vardır. Ancak burada da, eşya hukuk düzeninin aynı konusu olma ehliyeti verdiği şeyi ifade etmek için kullanılır.

Aynı haklarda doğrudan hakimiyet kurma vardır. Alacak hakkında kurulan hakimiyet dolaylıdır. Hakkın doğduğu andan itibaren hakimiyet doğrudandır. Örneğin A bir evin maliki ise bundan yararlanmak için başkasıyla hukuki bir ilişki kurmasına gerek yoktur. Doğrudan istediği tasarrufta bulunabilir.

Aynı haklar herkese karşı ileri sürülebilir. Herkese karşı ileri sürülebilirlik sınırlı aynı haklar içinde de geçerlidir. Mülkiyet hakkı kişiye eşya üzerinde en geniş yetkileri sağlayan haktır. Hem aktif hem de koruyucu yetkileri vardır. El atmanın önlenmesi ve istihkak davaları bunlardır. Herkese karşı ileri sürülebilmenin bir sonucudur. Herhangi bir hak düşürücü ve zaman aşımına tabi değildir. Bunlar, sınırlı aynı haklar bakımından da geçerlidir.

Hak Kavramı ve Haklar

KONULARINA GÖRE HAKLAR

Ayni Haklar	Alacak Hakları
Sadece eşya üzerinde kurulur.	Eşya üzerinde kurulmak zorunlu değil.
Mutlak haklardandır.	Nisbi haklardandır.
Herkese karşı ileri sürülebilir.	Sadece tarafları bağlar.
Herkes tarafından ihlal edilebilir.	Sadece taraflarca ihlal edilebilir.
Devredilebilir. İstisnaları vardır.	Devredilebilir.
Zamanaşımına tabi değildir.	Zamanaşımına tabidir.
Tapu sicilinde kayıtları tutulur. (Taşınmazlar)	Kayıtlarının tutulduğu bir yer yoktur.

Değeri Para ile Ölçülemeyen Haklar

Malvarlığı hakları değeri para ile ölçülebilen malvarlıklarını konu edinen haklardır. Malvarlığı hakları; alacak hakları ve ayni haklar olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Ticari Haklar: Şahıs varlığı yönleri olsa da malvarlığı yönleri ağır basan haklardır. Ticari ilişkiler ve ticari hayatta bulunma sonucu elde edilen haklardır.

b. Fikri Haklar: Gayri maddi mal varlıkları üzerinde sahip olunan haklardır. Aynı anda birden fazla kişinin kullanabildiği haklardır. Şahıs varlığı yönü de bulunur. Örneğin bir buluşun patenti bir kuruma, sahibi tarafından devredilebilir. Ancak mucit olma hakkını devredemez. Zira bu bir şahıs varlığı hakkıdır.

Hak Kavramı ve Haklar

KULLANILMASI SONUCU OLUŞAN ETKİ AÇISINDAN HAKLAR

Yenilik Doğuran Haklar

Yenilik doğuran hakların en önemli özelliği tek taraflı irade açıklamaları ile ortaya çıkmalarıdır. İkinci önemli özelliği ise kime karşı kullanılacaklarsa ona yöneltilmesi gerektiridir.

Yöneldiği Sonuç Açısından:

a. Kurucu yenilik doğuran haklar: Kurucu yenilik doğuran haklara denir. Şufa (ön alım), vefa (geri alım), iştirâ (alım) hakları örnektir. Örneğin taraflardan birine ön alım hakkı tanınırsa, bir gün o eşya satılacak olursa, ön alım hakkı bulunan başkalarından önce o eşyayı satın alacaktır. Ticari ilişkilerde teminat sözleşmelerinin yerine kullanılan sözleşmelerdir.

b. Değiştirici yenilik doğuran haklar: Kullanıldıkları anda, mevcut hukuki durum değişmekte yeni bir durum ortaya çıkmaktadır. Örneğin ayıplı malın iadesi.

c. Bozucu yenilik doğuran haklar: Bozucu etki doğuran haklardır. Bu hakların kullanımıyla mevcut ilişki bozulur. En tipik örneği sözleşmenin feshedilmesidir. Miras hukukunda mirasın reddi de bozucu yenilik doğuran bir hak örneğidir.

Hak Kavramı ve Haklar

Yenilik Doğuran Hakların Ortak Özellikleri

Şarta bağlı tutulmazlar. (Mutlak)

Kural olarak, zamanaşımına değil hak düşürücü süreye tabidir.

Usulüne uygun biçimde kullanılmakla sona erer. (Tek kullanımlıktır)

Kullanılıp sonuç meydana geldikten sonra bundan geri dönülemez.

Alelade Haklar

Yenilik doğuran bir etkiye sahip olmayan haklara denir. Örneğin bir arsa sahibinin arsasına fındık ağaçları dikmesi, fındıklarını toplaması ve satması alelade bir haktır.

MAKÜ | #evdekal

Teşekkür Ederim.

Medeni Hukuk